

אונקלוס

בראשית יט זירא רמב

חַתָּנָיו | לִקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קֹוֹמוּ צְאוּ
 מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחִית יְהוָה אֶת־
 הָעִיר וַיְהִי כַמְצָחַק בְּעֵינֵי חַתָּנָיו:
 → וַיִּכְמוּ הַשָּׂחַר עָלֶיהָ וַיֵּאֲצִוּ הַמַּלְאָכִים →
 בָּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ
 וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פָּן־תִּסָּפֵה
 בְּעֵוֹן הָעִיר: → וַיִּתְמַהֲמַה | וַיַּחְזִיקוּ
 הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיַד־אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי

לוֹט וּמְלִילָה עִם חַתָּנָיו וְנָסְבִי
 בְּנִתָּה וַאֲמַר קוּמוּ פוּקוּ מִן אֶתְרָא
 הָרִין אַרְי מַחְבֵּל יי ית קַרְתָּא
 וְהוּהּ כַמְצָחַךְ בְּעֵינֵי חַתָּנָיו:
 → וְכַמְסַק צִפְרָא הָוּה וּדְחִיקוּ
 מִלְאָכְיָא בָּלוֹט לְמִימַר קוּם דְּבַר
 ית אַתְתָּךְ וְיַת תְּרַמִּין בְּנִתְךָ
 דְּאִשְׁתְּכֶחָן וּמְהִימְנָא עִמָּךְ דִּיקְמָא
 תִּלְקִי בְּחֻבֵי קַרְתָּא: → וְאִתְעַסַב
 וְאִתְקִיפוּ גְבְרָא בִידָהּ וּבִידָא

בְּרָא
 תְּהוֹן
 וְיַת
 מְחו
 רְבָא
 אֲמָרו
 הָבָא
 יִדָּךְ
 אַרְי
 הָרִין
 מ
 וְנָפֵק

לקט בהיר

רש"י

שכר הודה שהם רשעים כנ"ל, למד זכות עליהם שאינם כל
 כך רשעים שימחינו כלייה, עד שעשו הנבלה נסחטם פה של
 לימוד זכות (ג"א), ואחר שאין לימוד זכות נכון הקיסור חתן
 וגו' הולא מן המקום כי משחיתים אונתו (בה"ק): (לא)
 פ"י חסר וא"צ מן חיצת לוקחי כמו בהרבה מקומות, והיו
 בין הכל ד', שאם הם חתניו הם לוקחי בנותיו, הלא ידענו
 מה הוא חתניו ואין לריך פירוש, ואין לומר שהסיפא מפרש
 את הרישא שלא דוקא חתניו ממש אלא רק ארוסות, שא"כ
 לא יאמר חתניו ולא יהיה לריך פירוש (רא"ם), וכמו
 שבנחמיו דסיפא הן שחיס שהלא ב' בנות היו לו בנות כדלהלן
 בפסוק הסמוך מן הסתם גם בנותיו דרישא שחיס (ד"ד): (לב)
 פ"י הגם שפ"י יחלו דמיקו, אבל לא היה הדחיקות בידים
 אלא דחיקה בדברים וכמו שאמר הכתוב לאמר וכו' (במ"ח): (לג)
 פ"י נמלאות להגילם והן המומונות, כי אין לומר
 הנמלאות בעולם, כי ודאי שלא נזו ליקח אותן שאינם (רא"ם),
 אבל קצת קשה שמוחר הוא בכלל שאם אמר שחיס בנותיו
 ידענו שהן אותן שאלנו, לזה רמו רש"י שיש מדרש אגדה,
 אבל לא הביאם כי הם רחוק מן הפשט (מ"ל): (לד) ולעיל
 (י"ח כ"ד) האף חספה לא פירש רבינו כלום, משום שפשוט הוא,
 וכן תרגמו שם האונקלוס הברגו תשינ, אבל כאן רגונו
 לומר שאין פ"י החיצה חלקי כמו שחרגמו האונקלוס, ודעת
 האונקלוס שמשנה, אפשר, כי שם המדובר מכל העיר אנשים
 רבים ובחוסם נדיקים, שייך לומר לשון כליון, משא"כ הכא
 דברו אל לוט אדם אחד שייך יותר לומר לשון הכאה,
 אבל פירושם וענינם אחד (בר"א): (לה) שהרי בנות היה ולא
 הלך להשתדל להגיל קרוביו שנעיר (מ"ל), ומן הסתם משום
 שהיה

(יד) חַתָּנָיו. שחיס בנות נשואות היו לו בעיר (ב"ה):
 לוקחי בנותיו. שחיסן שבנות ארוסות^(י"א) להם
 (ב"ה): (טו) וַיֵּאֲצִוּ. כחרגומו ודחיקו, מהסוכות^(י"ב):
 הנמצאות. המומונות לך בצית להגילם^(י"ג), ומי"א
 יש (ב"ה) חס יחצו של מקרא: תספח. תחיס
 כלה"י, עד תוס כל הדור (דברים ב' י"ח) מתורגם עד
 ← דסף כל דרא: (טז) ויתמהמה. כדי להגיל את
 ממונו^(י"ד) (ב"ה): וַיַּחְזִיקוּ. אחד מהם היה שליח
 להגילו ויחצרו להפוך (את) סדום, לכך נאמר

לֹאֲחִי:
 דוּל.
 יַעֲד
 (יב)
 עוּד
 חַתָּן
 יִבְנוֹת
 וְתִי,
 יַחְחוּן
 מִלִּיק
 (ב"ה):

הוֹלָא
 לַחֲתָן
 אִיהּ לוֹ
 דְּבִירו
 והגם

אומר
 זה עד
 רעה

אור החיים

לכיות שהמגיל שהוא רפאל הוא המגיל וגברואל
 חינו הלה מסייע^(י"א) לה מקרי זה עושה צ' שליחות.
 ועם גברואל שסייע חין זה אלא מכשרי השחתת
 סדום שלא יתעבז כל עוד שהיה לו עתוכה^(י"ב)

לסדום ואין בדבר זה צ' שליחות:
 פ"ו וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים. הגם שאחד מהם הוא
 המגיל את לוט אבל האחר שחיס
 להפוך חין לו לעשות צ' שליחות, אפשר לומר כי

אור בדור

צ"ח) ומסייע חין זו ממש כשזה יכול זה חינו יכול. (צ"ט) פ"י חינו לריך לסייע וגם חינו רזה לסייע, אלא רזה להראות טה

וג' גמא"ר חן סדום וי"א צמורה צב"ג ו"א -
 ג' צ"ג - צ"י ג' צ"ג - משמעותה ו"א חן

בְּנִתָיו בְּחִמְלַת יְהוָה עָלָיו וַיֵּצְאוּהוּ
 וַיִּנְחֲלוּ מִחוּץ לְעִיר: וַיְהִי כַהֲוֹצִיאֵם
 אַתֶּם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל־נַפְשֶׁךָ
 אֶל־תְּבִיט אַחֲרָיֶךָ וְאֶל־תַּעֲמֹד בְּכָל־
 הַכְּבֹד הַהָרָה הַמַּלְטָה פֶּן־תִּסְפָּה:
 וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים אֱלֹנָא אֲדַנִּי:

דאֲתַתָּה וּבְיַד תְּרַמִּין בְּנִתָּה
 כְּרַחֵם (נ"י כד קס) וְעֲלוּהִי
 וְאַפְקוּהִי וְאַשְׁרוּהִי מִבְּרָא
 לְקַרְתָּא: וַיְהוֹה כְּד אֲפִיקוּ
 יְתְּחוּן לְבָרָא וַאֲמַר חוּם עַל
 נַפְשֶׁךָ לָא תִסְתְּבִי לְאַחֲרֶיךָ וְלָא
 תִקוּם בְּכָל מִיּוֹשָׁרָא לְטוֹרָא
 אֲשֶׁתּוּב דְלִמָּא תִקְוִי: וַאֲמַר
 לוֹט קְחוּן בְּבָעוּ בְּעַן רְבוּנִי (נ"י)

לקט בדור

רש"י

בעיניהם כמלחק (רא"ם): לו) והא דכתיב ויחזיקו
 ויוליאוהו וינחואו, משום שהולאה היתה רק מקלחו כדי
 להגיל ומקלחו כדי להפוך, שכל עוד שלוט שם היה מעוכב
 מלהסוף (ג"א): לו) מיותר תיבת על נפשך נשמע זאת
 (רא"ם): שהם נאמר דבר א' ב' פעמים, השני למעט, דוקא
 נפשך ולא ממנון: לח) זכות שהללת את הצרעה כמו
 שנאמר פסוק כ"ט ויזכר אליהם את הצרעה וכמו שפי'
 רש"י שם, וממנשה שהיה שנהיתה אשתו לנציב מלח נשמע
 למפרע שלא רק משום מהירות הזכרו אחו': לט) שהרי
 רק מישור שאלל הירדן היה שמו ככר, ועיין רש"י לעיל י"ד
 ו', וזהו ה"א הידועה (ג"א): מ) כי תיבת קהקה הוא
 כמו לקהר (ועיין לעיל י"ד י'), פי' הר הידועה ואין לנו הר
 ידוע חוץ מזה (מ"ל), וכן אמר לוט לא אוכל להמלט קהקה
 פי' אלל הצרעה וזה מתאים למה שפירש"י על פן חדבקני
 הרעה (גח"י): מא) פי' יוכל להאמר כאן המלט שאין
 פירושו דוקא משוגה הרודף, אלא כל שהוא נשמט ונפרד
 ונבדל מאחיה דבר שיהיה, שייך בו המלטה (ג"א): מב)
 פי' זה הכריחם לרז"ל לומר כן שהוא שמו של הקב"ה ואינו
 מלשון אדון, ולזה מביא רחיה מאונקלוס, אבל מה שאמר

ויאמר לו) המלט ולא נאמר ויאמרו (נ"ה): (י) המלט
 על נפשך. דייך להגיל נפשות' חל תחום על
 המנון: אל תביט אחריך. אחי הרשעת עמכם
 וזכות הצרעה* (נ"ה) אחי נולד (נ"ה), איך כדחי
 לראות צפורענות* ואחיה נולד: בכל הכבוד. כבר
 הירדן' (נ"ה): ההרה המלט. אלל הצרעה* (נ"ה) צרה (נ"ה),
 שהוא יושב צהר, שנאמר (נ"ה) ויעתק משם הכרה,
 ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר (נ"ה) עד המקום
 אשר היה שם אהלה צתחלה, אע"פ שכחוב (נ"ה) י'
 ויהאל הצרע וגוי אהלים הרבה היו לו וגמשו עד
 הצרון: המלט. לשון השמטות', וכן כל המלטה
 שבמקרא אשמולי"ר בלע"ז, וכן (נפשי ס"ו ז') והמליטה
 זכר, שנשמט העובר מן הרחם, (הה ק"ח) כלפור
 נמלטה, (נפשי מ"ו ב') לא יכלו מלט משא, להשמיט
 משא הרעי שבנקביהם: (יח) אל נא אדני. רבותינו
 אמרו (נפשי ל"ה) ששם זה קודש, שנאמר בו להחיות
 את נפשי', מי שיש בידו להמית ולהחיות, ותרגומו
 בצעו כען ה': אל נא. אל תאמרו' חלי להמלט
 שינוי נסחאות * אחרי * במרעות * איך רשאי לראות במרעותו (רמב"ן).

אור החיים

והיה רפאל מונעו מעשות דבר עד שיצא לוט:
 יז. אל תביט אחריך וגוי. העטם לנד כי הכרת
 פני האדם הענה בו מה פעל לזה לא

י: יט קא
 רחמין קדמ
 די עבדת
 ואנא לית
 קטורא דיקו
 ואימות: כ ו

הכרה, נא ל
 כשהייתי אל
 ומעשי* צנ
 להגללי, וכ
 הכרפית לאל
 את עוני, עי
 מעשו ומעש
 חללי לפי מט
 קרובה. כ
 מקרובצ"י, ו
 היא קריבתו
 והתחילו לה
 בשנת מות פ
 בשנת מ"ח ג
 רעו ר"ט שני
 עד שנולד נחו
 כ"ט הרי י'
 קס"א, תן ל
 שנת הפלגה,

שינוי נסחאות * כ ו

כ. הנה ג

מכס"ק. ושו
 פניך וגוי, ו
 אין להם ה
 דרך אומרם
 נ"ה שנה וש
 לפניהם כי

זמנה לנאח.

לָנוּם שְׁמָה וְהוּא מְצַעַר אִמְלָטָה נָא
 שְׁמָה הֲלֵא מְצַעַר הוּא וְתַחֲי נַפְשֵׁי:
 רביעי כה וַיֹּאמֶר אֱלֹו הִנֵּה נִשְׂאתִי פְנֵיךָ
 גַם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר
 אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: כב מֵהָר הַמְּלֵט שְׁמָה כִּי
 לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בְּאֵךְ שְׁמָה
 ← עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הָעִיר צוּעֵר: כג הַשְּׁמַשׁ
 יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צַעֲרָה:
 ← כד וַיְהִי הַמָּטִיר עַל־סָדוּם וְעַל־עַמֻּרָה

קריבא קְמַעִרוּק קְתַמֵּן וְהִיא
 זְעִירָא אֲשֶׁתּוֹב כְּעַן תַּמֵּן הֲלֵא
 זְעִירָא הִיא וְתַתְקִים נַפְשֵׁי:
 כא וַאֲמַר לָהּ הָא נְסִיבִית אַפְךָ
 אַף קְפַתְנָמָא הַדִּין בְּדִיל דְּלֵא
 קְמַהֲפַךְ יַת קַרְתָּא דְבְּעִיתָא עֲלֵהּ:
 כב אוּחִי קְאֲשַׁתּוֹב תַּמֵּן אַרְי קָא
 אֲבוּר קְמַעְבַּד פַּתְנָמָא עַד מִיתְרָךְ
 קְתַמֵּן עַל בֶּן קָרָא שְׁמָא דְקַרְתָּא
 צוּעֵר: כג שְׁמַשׁא נֶפֶק עַל אֲרֻעָא
 וְלוֹט עַל קְצוּעֵר: כד וַיִּי אֲמַטֵּר עַל
 סָדוּם וְעַל עַמֻּרָה נְפִירָתָא

לקט בדורי

רש"י

ואין זה רמו בעלמא כמ"ס הש"ס אלא דרשה גמירא שהרי
 מילת נא תורה הוא, ותחילא לדרשה עכ"ל: (מוז) דאל"כ מה
 שייכות מצער היא לתחיית נפשו של לוט (רא"ם): (מח)
 זה פי' מצער ופי' קרובה קרובה ממש והיא לטובתו של לוט
 שלא יולרך להטריח למרחוק: (מט) זה פי' תיבת גס,
 וגשאר בכת, כלומר גס אחת בעלמך דבר גדול וחסד גדול
 הוא (בא"י): (ג) פי' אין זה שם דבר בכינוי הפכויות שלי,
 כמו טובי טוביות שלי, אלא פועל הוא, וגם בפועל יש ב'
 סוגים, כמו לא אבה יבמי פירושו ליטע אותי, וכאן לא שיך
 זאת הפכי להפוך אותי את המלאך, אלא הופך אני, וכן בואי
 אין פירושו לבוא אותי או רואי לראות אותי, אלא לבוא, אני
 לראות אני (רא"ם): (נא) ק"ל הלא זה טעם להפך, כי
 אחר שידוע לוט שבעודו שם לא יכול להפוך א"כ למה לו
 למהר, אדרבה הוא ימהר לרוך בחושבו שמה ילקה עמהם,
 לזה תירך אה"ג, אלא החקק לומר כן מפני העונש (ג"א),
 והאמת שהם לא תלו בעלמך, שבעלותיותו של מקום אמרו כן
 וכמו לבלתי הפכי, וכמו (לעיל י"ח י') שוב אשוב, ובפרט כאן
 שאמרו וישלחנו ה' לשחתה אלא היא הנוחנת מאחר שאמרו
 וישלחנו ה' לשחתה א"כ מיותר לומר משחיתים אנחנו, ומה
 נראה כאילו כיוונו לומר שמאחר שהשליחות ניתנה בידם אינו
 תלוי עוד רק בהם (צל"ד): (גב) הגם שנאמר כי משחיתים אנחנו לשון רבים, משם אין ראיה שבי' היו משחיתים, שאמר
 קן שכן דרך עונה לדבר בלשון רבים או משום שלא יהיה נראה האחר לפנינו כמשמש, אבל מכאן ראיה גמורה (אדה"ח), ועיין
 שליחות המלאכים פירשנו קצת למעלה י"ח ב' עיין שם: (גז) ושיך למעלה אלא שלא רצה להפסיק בין השאלה לתשובה
 (רא"ם). ועוד שלא על בקשת לוט נקרא כן, אלא על הסכמת המלאך (ב"ב): (גד) "כל מקום" זה לרך בירור, שפשוט הוא
 שאינו ממש כפירושו בכל מקום, הנה סדר תורתיו הק' כשהולך מחיל אל חיל לספר דברים זה אחר זה מטיל וא"י בכל ענין,
 ואין זו משמש כלום אלא לחבר ולהמשיך הסיפור כגון ויאמר אלהים יהי רקיע וכו', ויכולו השמים וכו', וידבר ה' אל משה, וכל

שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן י"ב שנה, ולוער
 חיחרה ושיבחה אחר* ישיבת סדום וחזרתיה שנה
 אחת, הוא שנאמר המלטה נח, נח בגימטריא י"ח
 (סג) הלא מצער הוא, והלא עוונותיה מועטים
 ויכול אהר לנהיחה: ותחי נפשי. צה"י, זכו
 מדרשו, ופשוטו של מקרא הלא עיר קטנה היא
 ואנשים צה מעט"י) אין לך להקפיד אם תניחה
 ותחי נפשי צה: (כה) גם לדבר הזה. לא דייק שחתה
 ביחול"י) אלא אף כל העיר חיל בגלגל: הפכי. הופך
 חני"י, כמו (מ"ה) עד בואי. (ע"י י"ט) אחרי רואי, מדי
 דברי צו (יח"י י"ח י"ט): (כז) כי לא אוכל
 לעשות. י"י. זה עונשן של מלאכים על שאמרו כי
 משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעלמך, לפיכך לא זזו
 משם עד שהחקקו לומר שאין הדבר ברשותן: כי לא
 אוכל. לשון יחיד, מכאן אהר למד שהאחד הופך"י
 והאחד מליל, שאין צי מלאכים נשלחים לדבר אחד
 (כ"ח): על בן קרא שם העיר צוער. על שם והיא
 מלערי"י: (כד) ודי המטיר. כל מקום"י שנאמר ודי'
 הוא ובית דינו (כ"ח): המטיר על סדום. בעלות
 שינוי נוסחאות - אחרי

ואשפתא מן
 השחר"י, כמ
 עומדת ברכוי
 להמח ומהס
 ציוס יהיו ע
 שהלצנה* מו
 מהס זלילה
 ציוס כשהחמ
 וכמו השחר
 והלצנה מושל
 בתחילה מער
 כ"ח: מאת ה'
 קשי למך ולא
 עמכס את
 החשורוש (ח"י
 כאן אמר מה
 מן השמים.
 ידן עמים וגו
 (ח"ש) מן השכ
 המן מן השמ
 שינוי נוסחאות - כש
 י לא היה יכול
 כבר האיר היום
 הלצנה נראית ו
 כשהעולם השך
 הנך החמה אז
 שאמר הכתוב ו
 לעשות דבר עד
 שמלאו פני העי
 אומרים אחר ש
 נראה שר"ל שג
 ואפשר שזו הנו
 וגם ברך, או ה
 נעשה מן וכן ב
 מחלים לדברי
 עכ"ל: (נה) ו
 שליח ה', אבל ה
 לא מוכר בכתוב
 וגשמים דן את
 ואינו מוצא דבר

ואשתא מן גדם יי מן שמיא: גפרית ואש מאת יהוה מן השמים:

רש"י

לקט בהדר

השחר"י⁽¹⁾, כמ"ש וכמו השחר עלה, שעה שהלצנה עומדת צוקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדים לחמה ומהם ללצנה, אמר הקב"ה הם הפרע מהם ציוס יהיו עובדי לצנה אומרים חילו היה צלילה שהלצנה* מושלת לא היונו חרצין⁽²⁾, ואם הפרע מהם צלילה יהיו עובדי החמה אומרים חילו היה ציוס כשהחמה מושלת לא היונו* חרצין, לכך כתיב וכמו השחר עלה, ונפרע מהם צשעה שהחמה והלצנה מושלים (צ"ח): המטיר וגו' גפרית ואש. צתחילה מטרי⁽³⁾ ונעשה גפרית ואש (מכילתא פ"ו ו' - תנח"ך): מאת ה'. דרך מקראות לדבר כן⁽⁴⁾, כמו (ד' כ"ג) גשי למך ולא אמר גשי, וכן אמר דוד (מ"א א' כ"ג) קחו עמכם את עבדי אדוניכם ולא אמר עבדי, וכן החשורוש (אשה ח' ה') צשם המלך ולא אמר צשמי, חף כאן אמר מואת ה' ולא אמר מואתו (ב"ר - סנהד' ג"ח): מן השמים. הוא שאמר הכתוב (חייב ל"ו ל"ה) כי צס ידון עמים וגו'⁽⁵⁾, כשצח ליסר הצרות מציח עליהם (אש) מן השמים כמו ששעה לסדום, וכשצח להוריד המן מן השמים* (במות ע"ג) הנני ממטיר לכם לחם

זה הוא דוקא כשהקדים הפעולה או תיבה הנלך לפעולה כגון והיה אם שמוע ועליו הוא"ו, אבל כשהקדים הפועל כלומר שמו של המדובר ועליו נתן את הוא"ו אז אינו פשוט וצריך להדרש, ויש בזה כמה אופנים, לפעמים הפסיק צעינו של המדובר וכשחזר עליו מזכירו הוא"ו כגון וה' אמר המכסה, או ומשה היה רועה, פעמים צח הוא"ו לומר שדבר זה היה כבר כגון וה' פקד את שרה, פעמים צח הוא"ו במקום "אבל" כגון וה' שמים עשה פירושו כל אלהי העמים אליים אבל ה' לא כן הוא שמים עשה, וכן ועבדיך צחו לשבד אוכל, וכן יש אופנים אחרים, אבל כשאין צמה לתלות אז ודאי שהוא צח להוסיף כמשפטו הפשוט של הוא"ו כלומר דבר זה אינו ראשון אלא היה לפניו דבר, וזה שפירש"י אבל וה' הנה כל צבור שהוא"ו תוספת היא, וכאן וכן שם צפ"י צברא היא שמה שניתוסף ונשאר כצח הוא"ו הוא בית דינו ופמליא שלו יתברך, לפי ששעה הדין והמשפט הגדול להרעים עולמות זה הוא מדת הדין אלא שגם מדת הרחמים הסכימה לעשות משפט כחוב ברשעים גמורים, וזה וה' פי' גם השי"ת גם מדת הרחמים נוסף על מדת הדין, ואחר כל ההצעה הואת מובנים דברי רבינו כל מקום שנאמר וה' פי' "כל מקום" שאין צמה לתלות את הוא"ו של וה' (רא"ם): (גה) פי' כשכבר עלה השחר לא צתחילה, ואז

שיונו נוסחאות * כשהלצנה - אם הלצנה מושלת - אינו לצנה מושלת לא היו * לא היה יכול * להוריד מן ישראל.

כבר האיר היום מכה השמש, אבל אינה נראית עדיין השמש והוא איזה רגעים קודם הנך החמה, וזומן הזה צלמנע החדש הלבנה נראית ומושלת עדיין, וזה יבואו על נכון הכתובים עו"ה: וכמו השחר עלה ויאליו זה היה צתחלת עמוד השחר כשהעולם חשך עדיין לגמרי או יחזיקו בידו וכו', השמש ילך על הארץ פי' כח השמש כמו שאמרנו שהיתה זאת ממש קודם הנך החמה אז צח זערה ואז וה' המטיר, וגם וישכם אברהם צברק פירושו צשעת הנך החמה (רא"ם), וצריך לדעת מה שאמר הכתוב וטבט אשתו מאחריו וכו' מתי היתה, וחזן מזה קשה שמסתם היתה זאת צחם הדרך והכתוב אמר לו אוכל לעשות דבר עד בואך שמה, לזה צהכרת לומר כי כשהביטה לא ראתה המהפכה כי עדיין לא היתה, אלא ראתה המשחיתים שמלאו פני העיר והיו עומדים מוכנים להשחית (בד"א): (גו) שאל"כ למה מודיע הכתוב זמנו צכיוון, ולא אנשי סדום יהיו אומרים אחר שנחרבו, אלא אחרים העובדים לחמה, וייחסו החורבן לעלמם מפני שהם בני אמונתם (בד"א): (גז) לכאורה נראה שר"ל שמטר הוא דוקא גשם מים, וההכרח הוא שלא אמר וישלך וכדומה, אבל צמכילתא למדו מג"ש מטר מטר, ואפשר שזו הנוהגת שכל מקום פירושו גשם מים, ומה שאמר הכתוב הנני ממטיר כעת מחר צרד וכו', לפי שהיה שם מטר וגם צרד, או המטר נקפח ונעשה צרד, וכן הנני ממטיר לכם לחם מן השמים היה שם מטר פי' על וגם המן או מן המטר נעשה מן וכן בכל החורה (רא"ם). וכאן יש עוד הכרח שאמר וה' המטיר פי' מדת הרחמים גם אמר מאת ה' (ד"ד). וזה מתאים לדברי התנחומא ח"ל ח"ר חנינא בן פזי חין "הקב"ה" מוריד מלמעלה דבר רע אלא מטר ונעשה גפרית עכ"ל: (גח) פי' התחיל לומר וה' המטיר היה לו לגמור אומר מאתו, ויש שם צבר"ר עוד דעה שהשם הראשון הוא צבר"אל שליח ה', אבל חין זה פשוטו, וגם לפי מה שאמרנו שפי' תיבת "וה" הוא וצית דינו גם כן היה לו לומר מאתו שהלא בית דינו לא נזכר ככתוב אלא ה' לצדו והבית דין רק ברמו הוא"ו (רא"ם): (גט) וסיפח דקרא יתן אוכל למצרכי, ופירושו ע"י עניים וגשמים דן את העמים ליסרם וגם על ידם יתן אוכל, ופשוט הוא שבין האש ובין המטר אינו ממש מן השמים כי אינו גשמי ואינו מוצא דבר גשמי, אלא הענין לומר כי הוא יתברך מסבב כל הסיבות ובין שכן ובין עונש מקור אחד להם ואין שם שום

אונקלוס

כה וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל־
הַכְּכָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַּח
הָאֲדָמָה: לו וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו
וַתְּהִי נֹצֵיב מְלָח: כז וַיִּשְׁבֶּם אֲבָרְהָם
בְּבִקְר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם
אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כח וַיִּשְׁקֶף עַל־פְּנֵי סָדֶם
וַעֲמֹרָה וְעַל־כָּל־פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּכָר וַיְרֹא
וַהֲנִיחַ עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כְּקִיטָר

כה והפך ית קרוני האלין וית כל
מישרא וית כל יתבי קרוני
וצמחא דארעא: לו ואסתכיא
אתתה מבתרוהי ונות קמא
דמלקא: לז ואקדים אברקם
בצפרא לאתרא דשמש תמן
בצלו קדם י: כח ואסתכי על
אפי סדום ועמורה ועל כל אפי
ארעא דמישרא ונחא וקא סליק
תננא דארעא כתננא דאתונא:

רשי"י

לקט בהיר

מן השמים (ויקרא י"ב ל"ו): (כז) ויהפך את הערים
וגו'. ארבעתן יושבות בסלע אחד והכפכו*
מלמעלה למטה (כ"ח), שנאמר (ויקרא כ"ח ט"ז) צהלמים
שלח ידו וגו': (כז) ותבט אשתו מאחריה. מאחריה
של לוט*^ל: ותדו נציב מלח. צמלח חעא*^ל
וצמלח לקחה, אמר לה תני מעט מלח לאורחים
הללו, אמרה לו הף המנהג כרע הזה אתה צא
להכויג* צמקום הזה (כ"ד י"ד): (כח) קיטור.

פירוד (בא"י), והכתוב רמז זאת ביתור אמרו מן השמים
(מ"ל: ס) שזה פי' ויהפך ולא אמר ויחריב או וישרוף
וכמו שאמר חיוצ צהלמים שלח ידו הפך משרש הרים, ויותר
מבואר בב"ר שאמרו שלח מלאך את ידו והפכן משמע
שהראה בזה כמו הגדול, שנלח זה למה להפכן אחר שנשרפו,
וא"כ פשוט הוא שהפך כולם כאחד (ג"א): (סא) פי' לא
רק מאחוריה אלא גם מאחריה של לוט שהוא היה האחרון
מאסף לכל הממותות ביתור כלומר הביטה למרחוק וראתה את
העיר (רמב"ן). וכן הוא בזה"ק כהן וז"ל: ותבט אשתו

שינוי נוסחאות: הכפכו * אתה מנחין

מאחריה מאחוריה מבני ליה וכו' ר' יוסי אמר מבתריה דלוט דמחבלא אויל אבתריה וכו' בכל אתר דאויל לוט אחעכב מחבלא
לחבלא וכל אתר דאויל (לוט) כבר ושביק לאחוריה הוה מהפך ליה מחבלא ובגין כך אמר ליה אל תבט אחריך דהא אנא אחבל
בתרך ועל דא כתוב ותבט אשתו מאחריה ומת מחבלא כדין ומתו נציב מלח, דהא בכל זמנא דמחבלא לא חמי אנפוי דבר נש
לא מחבל ליה כיון דאתתיה אהדרת אנפיה לאסתכלא אבתריה מיד ומתו נציב מלח עכ"ל: (סב) לא מפני זה מתה, היא
מתה בצביל שעברה על הגווי אל תבט אחריך השיך ללוט ולבני ביתו, אלא שהכתוב אמר פן תספה ולא אמר בלחיו מיתה
ולמה אמר כהן אופן מיתתה, ודאי משום מדה כנגד מדה (רא"ם), וכל זאת לפרש פשטי הכתובים שזאת עבודה דבינו רשי"י
כידוע, אבל כל דברי חז"ל ברוח הקודש נאמרו, גם היחה להם בקבלה מדור דור, ומעיקרי אמונתנו שלא לזוז מדבריהם אפי'
כל שהוא, ובש"ח (השלם הגדפס בספר אוצר פירושים) כתוב לאמר, שאשת לוט לא הפכה פניה להביט על עיר סדום ואין פי'
מאחריה שהביטה לאחור, גם לשון רשי"י מאחריה של לוט אין פירושו שהביטה לנד אחור של לוט, אלא ותבט אשתו פי' שלא
סגרה עיניה ומיבת מאחריה פירושו שהיחה הולכת מאחריה, גם כוונת רשי"י באומרו מאחריה של לוט פירושו שהלכה מאחריה
ולא לפניו, וגם לאו אחריה ממש אלא רחוק הרבה ממנו, ומה שצא תורתנו הק' וגם רשי"י ז"ל להשיעשו הוא, שממת חסרון
ידעתה בטבע העולם פתחה עיניה ולא הלכה בעינים סגורות והאזיר היה מלא ריח של מלח ונכנס ריח המלח בעיניה ונעשית
מלח, כלומר נהפך ראשה ידיה והגליה וכל גופה להיות מלח, משא"כ לוט שהיה רחוק מאזיר זה, ואמר שכן כתבו המפרשים
שראית עינים מהפך את האדם לאותו דבר שהוא רואה, ע"כ חזק דבריו, והנה הכתוב אינו סובל את דבריו בשום אופן שהרי
אין כתיב ותשאר מאחריה, גם מה זה ותבט, גם מה נפ"מ מאחריה או לפניו העיקר שהיחה קרוב לסדום, גם לפי האמת היחה
כבר בנעור כשהאזיר היחה מליחה, ועכ"פ היחה רחוקה מן העיר שהרי המלאכים הוציאוה מחוק לעיר ואמרו המלט וכו' כי
לא אוכל וכו' ולמה לא אמרו לה לסגור עיניה הלא טרחו כל כך להצילה ומה זו הללה אם משה מכל מקום שממת המלט א"כ
טרחו ודיברו והצילו לבטלה ועוד ראיות כאלו, וחזק מכל זה הלא דברי חז"ל ברור מללו בב"ר צב' מקומות שנעשה, או משום

כט וקוה בחב
י ית קרוני כ
אברקם ושי
הפכתא כד
קוה יתב כד
מצוער וית
בנתה עמה
בצוער וית
ונרמין כ
רבתא קוש
ונבר לית כ
באורח כל:

תימור* של
שורפין צו
שחורה: כ
זכירתו של ו
ששרה אשו
במזרים ע
שכיח הס כ
ירא לשבו
(לא) אבי
ימות* או
סבורת ה

אלקים הלא
שמע ושחק
הוא המתנו
ההבז של מ
אברהם אתו
אברהם שיה
ולא עתה, ל
אין ראה ש
לא היה בש
שגם צוער
הלא אין א

תהיה־בו בראשונה להמיתו ויד כל
העם באחרונה: י וסקלתו באבנים
ומת פי בקש להדיח מעל יהוה
אלהיו המוציא מארץ מצרים
מבית עבדים: יב וכל־ישראל ישמעו
ויראו ולא יוספו לעשות פדבר הרע
→ הנה בקרבך: טז כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת
עֲרִיף אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
לְשֹׁבֵת שֵׁם לֵאמֹר: יז יֵצְאוּ אֲנָשִׁים

תהו בה בקדמיתא למקמלה
וידא דכל עמא בבתריה:
יא ותרגמנה באבניא וימות ארי
בעא לאמעיותך מדחלתא דין
אלהך די אפקך מארעא דמצרים
מבית עבדותא: יב וכל ישראל
ישמעון וירחלון וקא יוספון
למעבר כפתגמא בישא הדון
בינה: יג ארי תשמע בחד מקרויה
די יי אלהך יהב קך למתב תמן
למומר: יד נפקו גברין בני רשעא

לקט בהיר

רש"י

מחזירין ולא לחובה, ודרשו הכפל הרגו סהרגו מכל מקום
(כמו בשאר מקומות) בין אם ילא חייב בין אם ילא זכאי
(באופן שחול לחזור ולחייבו), גם כולו מיותר הוא דכתיב
בפסוק הסמוך וסקלתו באבנים וגו', ואין קושיא הלא נכלל
כל זאת באומר ולא תחוס ולא תחמול ולא תכסה, שתיבת
"כי" משמש כאן בלשון אלה, שהכחוש פירושי קא מפרש מה דאמר מקודם, לא תעשה לו כך וכך אלא הרגו וגו'
(בד"א): (בח) הגם שרוב החזקה נאמרה בלשון יחיד לכלל ישראל, זה ודאי שאינו כלל ישראל שהרי כתיב ויד כל העם
נאחרונה שפירושו כל אחד ואחד מן העם אשר ביכלתו: (טז) פ"י לא נתחלקה לשבטים ויד כולם שזה צה, וכן אמרין בגמ'
ואינה נעשית עיר הגידחת דכתיב עריך וירושלים לא נתחלקה לשבטים ופירש"י עריך משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא
עכ"ל, וזה ר' שמעון סבור כן וחסס ספרי כמותו (במ"ח), גם יש לומר דשאני החס בגמ' דלמדין אותה מתיבת עריך,
אבל רבינו שהוא מספרי למד אותה מתיבת לשבת א"כ אפשר שפירוש לא נתנה לדירה אלא לאכילת קדשים ולפי"ז אחיא
ככולי עלמא אפילו למ"ד נתחלקה לשבטים (ב"ב): (ל) ר"ל תיבת לאמר מחובר לראש המקרא ולמקרא שלאחריו כאילו

הניסח"י) להמיתו לא מת בידו ימות ביד אחרים
שנאמר ויד כל העם וגו' (ספרי - כ"ב פ"ג): (יג) לשבת
שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה"י (ספרי): כי
תשמע וגו' לאמר. אומרים כן ילאו וגו' י:

אור החיים

שהם אנשים קטנים, ואם לומר אנשים ולא קטנים זה
אינו צריך קרא למעטם שכל שלא הגיע לכלל
עונשים אין צריך למעטו, אכן נחבון הכחוש לומר
שהגם שאמרו ילאו אנשים פירוש שהם לדיקים
כאומרם ז"ל (מד"ר שלח) אנשים שבמקרא לדיקים,
והוא אומרם לומר ילאו אנשים, מודיעך הכחוש

יג. לשבת שם לאמר. אומרם לאמר, נחבון
למה שאמרו ז"ל (כחובות ק"ו) שיש
מלוכה לשבת בארץ כנען, והוא אומרם לשבת שם
לאמר כאלו אמר לאמר לשבת שם"י, עוד יתבאר
בדקדוק אומרם ילאו אנשים בני בליעל למה אמר
אנשים שהיה מספיק לומר בני בליעל ואני יודע

אור בהיר

שיך אנשים לדבר רחוק. (קב) פירוש ה' אמר לשבת שם. (קבא) כי תיבת בני פירושו אנשים וגם הוא לשון רבים, ורצונו לומר
בזה, שהגם שנגמ' סנהדרין ק"א ובספרי דרשו אנשים ולא נשים, אנשים ולא קטנים, שנים ולא אחד, עכ"ז יש עוד מקום לדקדקו. וכן
מה שדרשו אנשים ולא קטנים, סברת רבינו שדרך אנב דרשו כן, אבל באמת אין צריך קרא, שסברא הוא, שכמו שאם עבדו בעלמס ע"ז
אין בו ממש להענישם, כמו כן אין ממש בהדחתם, וקלם ראייה יש לי מרש"י ז"ל שהביא דרוש ולא נשים והשמט ולא

בְּנֵי בְלִיעֵל מִקְרָבְךָ וַיְדִיחוּ אֶת יִשְׁבִּי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם: וְדַרְשֵׁת וַחֲקֹרֶת וּשְׁאַלְתָּ הַיָּטֵב וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: הַיָּטֵב תִּלְכָה אֶת יִשְׁבִּי הָעִיר

מבינה ואטעו ית יחבי קרתהון
 קמימר נהך ונפליח קטעות
 עממא די קא ידעתון:
 וחתבע וחקרוק ותשא לאות
 וקא קשטא כון פתנמא
 אתעבידא תועבתא קרא בינה:
 וממקא תקחי ית יחבי קרתא

לקט בהיר

רש"י

אמר כי חשמת אומרים ילאו וגו' (רא"ם), וזה על הסדר שאין כוונתו לפרש כאן רק חיצת לאמר אלה שהביא כי חשמת בדיבור המתחיל לומר שעליו שיך חיצת לאמר (רע"מ): (לא) ר"ל מורכב מב' חיצות בלי עול, והיכי דמי הלא המדובר מישראל שיש להם עול, אלא שפרקו אותו (במ"ח): (לב) חיצת אנשים זו מיוחדת שדי לומר בני בליעל (ולזה הפך רבינו הסדר) ובכל מקום שהוא מיותר ניתן לדרוש, ואין לומר דיבר הכתוב כהוה (רא"ם), ואין קושיא הלא נתרבו נשים לכל עונשין שנמורה, כי אין המדובר כאן מן העונש, אלא אמר שאם נשים הדיחו את יושבי העיר אינה נעשה עיר הנידחת (ג"א): (לג) ובכל הני דלחמן שלא נעשה עיר הנידחת פירושו שאינם נידונים נחרב ואין ממונס תרם אלא נידונים כל אחד בפני עצמו כסקילה וזריך כל אחד ב' עדים והתראה (משנה בסנהד'': (לד) באזיו שבוע (של יובל), באזיה שנה (של שבוע), באזיה חמש, באזיה חמש, באזיה חמש, באזיה חמש (של שנת), באזיה שנה, באזיה מקום, הרי ו' (משנה), שבכל אחד מהני יוכל להזים אותם (רש"י'): (לה) בדיקות הם בגוף האדם ארוך או קצר שמן או כחש ובנגדיו וכדומה, וכל המרבה בדיקות הרי זה משונה, ולמדין אותה דכתיב והנה אמת נכון הדבר (ספרי'): (לו) משום שכחוב אחד כתיב כאן בעיר הנדחת, וכחוב אחד בעדים וזממים, וכחוב השלישי כתיב העובד ע"ו, למדין מג"ש כאילו כל הג' כחובים היו בכל אחד ואחד, כאן יש ג', ודרשו השופטים היטב הרי עוד ב', ודרשת היטב עוד ב', סך הכל ו', שגם חיצת "היטב" אומר חקירה אחת, משום שדרישה וחקירה בעצמם דרישה מעליה משמע, ולאי שגא להוסיף: (לז) הכה חכה מכל מקום, ועוד שכולה מיותר דכתיב החרם אותה זאת כל אשר בה (מ"ל), ושם נגמ'

(יד) בני בליעל. בלי עול"א שפרקו עולו של מקום (ספרי - סנה' ק"ח): אנשים. (יב) ולא נשים (ספ' - ספ'): יושבי עירם. ולא יושבי עיר החרת (ספרי) מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים"א ועד שיהיו מדיחיה מתוכה* (סנה' ספ'): (טו) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות"א מריבוי המקרא, כאן יש ג' דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו בדיקות"א, ובמקום אחר הוא אומר (י"ט י"ח) ודרשו השופטים היטב, ועוד במקום* אחר הוא אומר (י"ז ד') ודרשת היטב למדו היטב היטב לגזירה שוב"א ליתן האמור של זה בזה (ספרי - סנה' מ'): (טז) הבה תבנה. (י"ח) אם אינך יכול להמיחם במיחה הכתובה שינוי נסחאות בנזכרה. * במקום

אור החיים

שחזיק אותם בצני בליעל ותסור מהם חזקה כשרות. עוד ירבה שהגם שלא שמעת הדברים ברורים שילאו המדיחוס אלא אמורה שנשמע ממנה דבר זה שילאו וגו' ודרשת וגו' (פ"ב) פירוש יעשה דרישה וחקירה לדעת אם יש ממש בקול

אור בהיר

קטנים. (קכב) ולפי זה שאין עדים אלא פטטועי דברים למי ידרוש. (קכג) שקודם שאלים העדים מה יאמרו ומה ראו ואחר

החיא קפתגם
 ונת קל די בה
 דקרב: י ונת
 קנו פתיה ו
 קרתא ונת קל
 יי אלקה ונת
 קא תתבני ו
 בידך מדעם
 דיתוב יי מתי
 רחמין וירחם
 די קיים לאבן
 קמיקרא דיי
 פקודיה די

זהם המיחם
 אלהיך. לשמו
 מוסב על הכ
 שצדחת כוכבי

הסס: טל פי
 ר"ל בלב יהודי,
 כאן ע"ז רק חת

יח. ונתן

שיכרגו כל ה
 הזה יוליד עב
 לנו הישמעאל
 להם חשק גדו
 שורש הרחמיו

שענו לריך חקירה

אונקלוס

דברים יג ראה

קעח

תהיא לפי־הרב החלם אתה ואת־כל־
 אשר־בה ואת־בהמתה לפי־הרב:
 ואת־כל־שללה תקבץ אל־תוך
 רחבה ושרפת באש את־העיר ואת־
 כל־שללה כליל ליהנה אלהיך והיתה
 תל עולם לא תבנה עוד: ולא ידבק
 בידך מאומה מן־החרם למען ישוב
 יהוה מתרון אפו ונתן־לך רחמים
 ורחמך והרפך כאשר נשבע
 לאבתוך: כי תשמע בקול יהוה
 אלהיך לשמר את־כל־מצותיו אשר
 אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני

תהיא לפתגם דהרב גמר יתה
 וית כל די בה וית בעירה לפתגם
 דהרב: וית כל עראה תבנוש
 קנו פתיה ותוקד בנורא ית
 קרתא וית כל עראה גמיר קדם
 ואלהך ותחי תל קריב לעלם
 לא תתבני עוד: ולא ידבק
 בידך מדעם מן חרמא בדיף
 דיתוב וית מתקוף רעוה ויהב קד
 רחמין וירחם עלך ויסגוף קמא
 די קיים לאבהך: וית ארי תקבל
 למימרא דיי אלהך למטר ית כל
 פקודוהי די אנא מפקדך וימא

לקט בהיר

רש"י

זהם המיתס בחרת (ספרי - בית אלה): (ח) לח'
 אלהיך. לשמו ובשבילו: (יח) למען ישוב ה'.
 מוסב על יחכה תכחיל: מחרון אפו. שכל זמן
 שטובה כוכבים בטולם: חרון אף בטולם (ספרי -
 השם: טל) פי' על כל הענין בכלל על הכרת ע"ו ועובדיה או ישוב השם וגו' לא על ולא ידבק בידך הסמוך לו: (מ)
 ר"ל בלב יהודי, שאם לא החרמת את עובדיה הרי יש גם בלבך ע"ו, אבל ודאי שאין הכוונה על גופה של ע"ו שבלא עובד אין
 כאן ע"ו רק חתיכת כסף וזהב בעלמא, שאל"כ נתינת טעם זה של "למען" אין בו טעם, ולשון המשנה בסנהדר' שכל זמן

אור החיים

יח. ונתן לך רחמים ורחמך. כוונת מאמר זה
 כאן: לפי שזוה על עיר הנדחת
 שיהרגו כל העיר לפי חרצ ואפילו בהמתה מעשה
 הזה ויליד עבד האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו
 לנו הישמעאלים כה הרולחים צמאמר המלך כי יש
 להם חשק גדול שעה שהורגים אדם ונכרתה מהם
 שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עלמה התיבה

אור בודר

שענו צריך חקירה ודרישה אם אמת אמרו. קבד) פי' למה בחר ה' לשלם דוקא גמול רחמים על מלוא השמדת עבודה זרה ומה
 שייסוף יש לו. קבד) ולמה כפל. קבד) ולמה קודם יתן לך רחמים ואח"כ ורחמך.

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא רָבִיעִי יָד אֲבָנִים אֲתָם
 לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא-
 תִשְׁיָמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: ב כִּי
 עִם קְרוֹשׁ אֲתָה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ

רִין קְמַעְבַּד דְּבִשְׁר קְדָם יי
 אֲלֶהָ: א בְּגִין אֲתוֹן קְדָם יי
 אֲלֶהָכוֹן קָא תִתְחַמְמוֹן וְקָא תִשׁוֹן
 קְרַט בֵּין עֵינֵיכוֹן עַל מִית: ב אַרְי
 עִם קְרוֹשׁ אֲתָ קְדָם יי אֲלֶהָ וּבְךָ

לקט בהיר

רש"י

„שהרשעים“ בעולם חרון אף בעולם אבדו „רשעים“ מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם עכ”ל: (א) תיקון רבינו כאן כמה ענינים, (א) מפרש תיבת התגודדו שמסקל התיבה תתפעלו שפירושו שלא תקבלו פעולה זאת ולא תהיו מגודדים, ואין התיבה אומר לפועל להזכיר אותו, לזה תיקנו רבינו שלא תתנו גדידה, על משקל תתנחלו שפירושו תקחו ותקבלו נחלה ותהיו מנוחלים ממנו, (ב) הוסיף תיבת ושרט כדי לפרש תיבת גדידה שהם שנות נרדפים ושניהם פירושו

סנה ק”ח: (ח) לא תתגודדו. לא תתנו גדידה“ ושרט בבשרכם על מת” (ב) כדרך שהאמריים עושים (כפרי - יצמות י”ג) לפי שאתם בניו של מקום ואחס ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. חלל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר (ויק כ”א ה) לא יקרחו קרחה בראשם“ לעשות כל הראש כבין העינים (כפרי: (ג) כי עם קרוש אתה.

קריעה ופליעה וחקיקה, כמו (ירמ’ מ”ח ל”ו) כל ידים גדודות, (ג) גם אמר בבשרכם שדוקא בבשר שנתנס לתוך הבשר ונרשם ויכר וכמו דכתיב בפירושו בפ’ קדושים (י”ט כ”ח) ושרט לנפש לא תתנו „בבשרכם“, וכן גבי כהנים בפ’ אמור ובבשרם לא ישרטו, (ד) גם הוסיף „על מת“ לומר שמה שאמר הכתוב „למת“ שייך גם על התגודדו לא רק על קרחה שלפניו, וכן אמר הכתוב בפ’ קדושים ושרט „לנפש“, (ה) אמר כדרך שהאמריים עושים כי זה הוא הגורם האיסור כדלקמן והכתוב רמזו כמה שאמר בניס אחס פי’ ולא כגויי העולם, (ו) גם מפרש טעמה דקרא למה מפני שאתם בניס חסור לכם להתגודד, ועל טעם זה הקשה הרמב”ן ז”ל א”כ ראוי להיות חסור גם שלא על המת, ואינה טענה, שאין הכתוב אוסר מעשה נערות טפשות ובערות בדבר שבטלה דעתו אלל כל אדם לעשות חבולות וקריחות בעלמו בלי אצלות ולער הגם שביטל להיות נאה ויפה (רא”ם), וזה”ל איסור דאורייתא יש בדבר (גם בלי מת) משום שחובל בגופו כן פסק הש”ך בשם הב”ח יו”ד ק”פ טו, אלל אינו מסוג זה להיות עובר עליו בלאו זה של לא התגודדו (מ”ל), והרמב”ן ז”ל וכן כל המפרשים כמעט כולם בפה אחד כתבו שבעבור שבניס אחס ויש לכם השארת הנפש ועיקר חיות ישראל לעולם הנלחי אחר המיתה, לזה אין ראוי להצטרף כל כך על המת לעשות גדידה וחקיקה וקריחה, ובספר ד”ד כתב שגם רבינו כוונתו על זה, שישאל ראויים להיות נאים דוקא כשמת להם מת וכדי להראות בזה שיש להם דעיקות בהקב”ה ואינם מנטערים כל כך, ולא להפך, שבה מראה חו”ש ההפך שאין לו דעיקות, ודפח”ח: (ב) ובספרי וכן ביצמות דרשו עוד חז”ל מכאן לא תעשו אגודות אגודות ב’ בתי דינים במקום אחד משונים במנהגם לעשות מחלוקת, אלל אין זה פשטות משמעותה, אלא משום שהכתוב שינה בלשון זה ולא אמר לא תתנו שרט ניתן לדרוש (רא”ם): (ג) למעלה מן הפדחת מקום החללת השער באמצע הראש כנגד החוטם זה נקרא בין עיניכם שהוא כנגד בין ב’ העינים: (ד) בכהנים כתיב פסוק זה ולמדין מג”ש קרחה קרחה (המיותר והמופנה)

אור החיים

והרב”ך^{ק”ב} נתכוון לנחס העם בראותם כי נפרטו פרץ באובדן אנשי עיר אחת יחד, לזה הבטיחם כי לא ירע לבם כי הוא ירבה וימלא החסרון בחוספת מרובה, ואומר כי השמע^{ק”ב} נתן טעם להבטחות כי בשלמה חס היתה הרתיחה של אנשי עיר הנדחת לנקמה אושית יש מקום להנמשך מהדבר מש”כ

עתה שאין המעשה אלא מטעם קבלת מלכות המלך, והוא אומר כי תשמע בקול ה’ לשמור את כל מלכותו כי כשעושים משפט בעיר הנדחת כאילו קיומו כל מלכות ה’ כאומרם ז”ל (סנהדרין קי”א): (T) א. בנים אחס וגו’. לריך לדעת מה טעם סמך מאמר בניס אחס למאמר

אור בהיר

קבו) ומה שייכות זה לזה. קבד) וכבר אמר טעם לגמול הטובות הללו ולא ידבק וגו’ למען ישבו וגו’ ורחמך וגו’.

אתרעי יי
 מקל עממי
 ג לא תיכו
 בעירא דר
 קדושה עלמ
 ג) כל תוע
 זכור כדי לז
 מוס לא יה
 ישחט ויאכל
 צבר בחלב
 אכילתו (חוי
 וצבי ויחמו
 הלין ט”ח) ולו
 העבורה ש
 שינו וסחאות י
 הדבר הוא,
 בעצירה וכן
 מנשולו שלא ל
 בנכרות איתא
 כתב ליישב שג
 קנס, וכל זאת
 שראינו שאינו
 מקורם וכן הו
 פירושו כאן ח
 כ”ג י”ט) כר’
 אחר הביטול
 שכללות ואין
 לענין סימני ג
 אדם לחלמידו

15

BROWS
296.573

R 813

1954
v.1

ROSEN, JOSEPH

שאלות ותשובות

צפנת פענח - חלק ראשון

חלק ראשון

כולל שו"ת בכל מקצועות התורה להלכה ולמעשה אשר השיב לשואליו, מאת הרב הגאון האדיר שר התורה המפורסם בכל קצוי תבל בבקיאורנו ודריפותו מרן יוסף ראזין שליט"א אב"ד ור"מ דק"ק דווינסק בעהמ"ח ספרי צפנת פענח על הרמב"ם.

הוצאת השחר

ניו יורק נ. י.

שנת חשי"ד

צפנת פענח

קצא

פיגול בתודה לא נתקדש הלחם שוב נעשה שלמים ושוב ל"ה פיגול ושוב נתקדש הלחם, אבל אם ע"מ להקטיר אז י"ל דלא קידש הלחם כמו בחוץ למקומו לכן יכול לשחוט תודה לשם שלמים כיון שיש מציאות שהתודה חה"י שלמים, וקמ"ל קרא ושמרתם דאסור לגרום לזה דושמרתם קאי על גרם ע"י מנחות ד' פ"א ע"ב גבי תודה בלא לחם שמור ושמעת ובירוש' זויר פ"א ה"א וכן בפסחים גבי ושמרתם את המצות ע"י ברמב"ם בהלי חמץ פ"ד.

בפ' וז"ל ודגה אשר ביאור מתה, ובנדרים ד' נ"א ע"ב דייק הגמרא דדגה משמע דגים קטנים ולמה רק קטנים מתו ולא גדולים, ע"ש, ויש לומר דבאמת מתו רק הקטנים משום דהמכה לא שלטה רק במה ששייך להמצריים, וכן המים רק מה שביאור דהיינו שנחפרים בידי אדם כמבואר בב"מ ד' ק"ג ע"ב וכ"מ אבל מים של רבים דאינם נאסרים בע"ז ד' מ"ז וד' ג"ט וב"ק ד' פ"א ובתוס' שם, ומעילה ד' י"ג גבי הקדש דלא חל על זה, וכן הדגים כיון דהוי רק גזל, מפני דרכי שלום, לא שלטה בהם המכה, רק הא מבואר בירושלמי גיטין פ"ה דזה בגדולים אבל קטנים הוי גזל גמור וכמו בב"מ ד' י"א, ונמצא דבגדולים לא הוי שלהם אבל קטנים הוי קנין גמור ונאסרים, וע"י תוס' ב"ב ד' ע"ט ע"ב, ולכך במצרים מתו רק הקטנים דהוי שלהם.

בפ' וז"ל וירא גבי שריפה מאש היוצא מלמעלה כתיב רק סדום ועמורה, ובפ' נצבים גבי הפיכה כתיב כל הד' ערים, ולמה, משום דבירוש' בסוף סנהדרין ובתוספתא, שם, מבואר דסדום הוי בגדר עיר הנדחת ולכן נאבד רכושו של לוט, והנה בעיר הנדחת בעינן ב"ד הגדול ע"י בפ"א דסנהדרין ומבואר שם דאין עושין ג' עירות עיר הנדחת ולכן דין שריפת עיהנ"ד לא עשו רק ב' סדום ועמורה אבל שאר הוי רס גדר הפיכה.

גבי קרבן של יום השביעי דסוכות כתיב נסכהם בלי יוד, משום דבתמורה י"ד ילפינן מהו"ד דמנסכם בלילה על למחר, ובשביעי דסוכות אי אפשר זה דהוי של חול ביו"ט דאסור.

שיטת הגאונים דמתענין ברי"ה והקשו מקרא דעזרא המובא בכיזה ט"ז ואכלו כו' כי קדוש היום לאדונינו, וי"ל דאדרבה מזה ראי' להגאונים מהדיוק דקרא כי קדוש היום לאדונינו, דהנה בפיהמ"ש פרק ב' דתענית מפרש אם התחילו אין מפסיקין דר"ל באותו יום דזה קאי על

כתוב דצ"ל קצ - ונ"ל ולא יאמר -
קוונטכויס טו"ר צפנת פענח ת"ל
אזכיר פה אזכרון מאט פורטרטו
פ.ק.ל. מרג' מא' דקו"ט מאג' שמשאנ' -
ווא"ר זשא מכן גאון צ"ל נפס' אחר סי' (ח) כ

17

Moses ben Haimon
רבינו משה בן מימון

מורה הנבוכים

דלאלה' אלחאירין

מקור ותרגום

תירגם לעברית ביאר והכין על פי כתבי־יד ודפוסים

יוסף בכה"ר דוד קאפח

חלק שלישי

הוצאת מוסד הרב קוק . ירושלים

המורה כפי אי ידיעתו⁶⁵ הרי הוא מזיד בלי ספק⁶⁶, לפי שלא קבע הכתוב התנצלות בהוראה בטעות⁶⁸ כי אם לבית דין הגדול בלבד. אבל המזיד חייב העונש הכתוב, אם מיתת בית דין, או מלקות, או מכת מרדות על לאוין שאין לוקין עליהן, או תשלומין. אבל אותן העברות אשר השוה בהן בין שוגג למזיד⁶⁹ הרי זה מהמת רבוי אירוען בקלות, מפני שהן דבורים לא מעשים, כלומר שבועת העדות ושבועת הפקדון. וכן שפחה הרופה הקל בדינה מחמת רוב מציאותו בגלל הפקרותה, מפני שאינה לא שפחה גמורה ולא בת חורין גמורה ולא אשת איש גמורה, כמו שקבלנו בפירוש מצוה זו⁶⁹. אבל עושה ביד רמה, הוא המזיד המתחצף ומתפרץ⁷¹ ועובר בפרהסייה, וכאלו אינו עובר לעצם התאונות או להשגת מה שמנעה אותו התורה מלהשיגו מהמת רוע מדותיו בלבד, אלא מפני שהוא מתנגד לתורה ומתקומם נגדה, ולפיכך אמר עליו את ה' הוא מגדף⁷², והוא נהרג בלי ספק^{72*}. ודבר זה לא יעשנו עושהו אלא מתוך השקפה שנתגבשה לו להתקומם בה נגד התורה, ומשום כך בא הפירוש המקובל בעבודה זרה הכתוב מדבר⁷³, לפי שהיא ההשקפה הנוגדת את יסוד התורה, כי בהחלט לא יעבוד כוכב אלא מי שהוא בדעה עליו שהוא קדמון, כמו שבארנו בהבורינו⁷⁴ כמה פעמים. וכך הוא הדין לדעתי בכל עברה הנראה ממנה סתירת התורה וההתקוממות

אלמפתי בחסב ג'הלה פהו מזיד בלא שד, לאנה לם יעד'ר אלנץ פי אלפתוי בגלט אלא לבית דין הגדול כאצנה. ואמא אלמויד פילומה אלהד אלמנצוק, אמא מיתת בית דין, או מלקות, או מכת מרדות על לאוין שאין לוקין עליהן, או גראמה. ואמא תלך אלעבירות אלתי סוי⁷⁰ פיהא בין אלשוגג ואלמויד פתלך⁷⁰ לכת'רה' וקועהא בסהולה לכונהא אקואלא לא אפעאלא, אעני שבועת העדות ושבועת הפקדון, וכד'לך שפחה הרופה סהל אמרהא לכת'רה' וקועה לתסיבהא, לאנהא לא כאמלה' אלעבודיה ולא כאמלה' אלהריה ולא ד'את בעל עלי אלכמאל כמה רווא פי הפסיר הד'ה אלמצוה. ואמא עושה ביד רמה פהו אלמויד אלד'י יתקח ויג'לה⁷¹ ויעלן בתעדיה, פכאן הד'א ליס יתעדי למג'רד אלשרה או לג'ל מא מנעתה אלשריעה מן גילה לסו כ'לקה פקט, בל למקאומה' אלשריעה ומגאצבתהא, ולד'לך קאל ענה את י'י הוא מגדף, והו יקתל בלא שד. והד'א לא יפעלה מן פעלה אלא ען ראי הצל לה יקאום בה אלשריעה, ומן אג'ל הד'א ג'א אלתפסיר אלמרוי בעבודה זרה הכתוב מדבר, לאנה אלראי אלמנאצב לקאעדה' אלשריעה, לאנה לא יעבד קט כוכבא אלא מן אעתקד פיה אלקדם כמה בינא פי תואליפנא מראת. והכד'א הו אלהכם ענדי פי כל תעד⁷⁰ יבדו מנה נקץ' אלשריעה

נגדה, ואפילו אכל לדעתי אדם מישראל בחלב או לבש שעטנו או גלח פאת ראש בזיון וזלזול מחמת השקפה המתפרש שאינו מאמין אמתת התורה הזו, הו לדעתי את ה' הוא מגדף, ונהרג כו כופר, לא הריגת עונש⁶⁵, כאנשי עיר ה שנהרגים הריגת כפירה לא הריגת ולפיכך ממונם נשרף⁶⁶ ואינו ליורשיהם ו הרוגי בית דין. וכך אני אומר גם על מישראל שהסכימו לעבור על איזו שתהיה ועשו ביד רמה, הרי אלו נו כולם, נלמד את זה מפרשת בני ראובן ג' אשר נאמר בהם ויאמרו כל העדה ל עליהם לצבא⁶⁷, ובארו להם בשעת הה שהם כבר כפרו בהסכימם על עברה זו מכלל כל הדת, והוא אמרם להם לשוב מאחרי ה'⁶⁸, וגם תשובתם הם אם וגו'⁶⁹. לכן דע גם יסודות אלו בענשינו.

ועוד ממה שכלל אותו ספר שו לאבד⁷⁰ זרע עמלק, כי כשם שעושינו הפרט כך ראוי לענוש את השבט האד האומה האחת, כדי להרתיע כל השבטינו יעזרו זה את זה על השחיתות, לפי שהם י כדי שלא ייעשה בנו כמו שנעשה בשבט ו עד שאם יצא בהם בן בליעל משחית י חושש לרוע עצמו ואינו הושב על רשע עושה, לא ימצא מסייעים משבטו שיע על רשעותיו⁷¹ שהוא רוצה לעשות, וי עמלק אשר קדם למלחמה נצטוינו להשמ בחרב, ועמון ומואב אשר נטפלו לנו בציק וגרמו נזק בנכליהם נענשו בהרחקה מלה בהם, והשפלתם, ולהמנע מלדרוש שלומנו יותר. כל הדברים הללו גזרה אלהית ל

15 ס, סאוי. 16 ב, פ'ילר. 17 ב, ויג'רף. 18 ב, תערי. ס, תעדי.

19 ב, כופר. 20 ב, לורת'ההם.

65 ראה פירוש רבנו לסנהדרין פ"א הל' ממרים פ"ג הל' א-ג. 66 דברים יג 69 שם כב כב. 70 אפשר: למחות. "רעותיו". 72 יותר נכון "לשרש אחרי לתרגם כן על דרך הכתוב על דבר אשר י

ומנאצבתהא, לו אכל ענדי שכ'ץ מן ישראל
 בשר בחלב או לבש שעטנו או גלח פאת ראש מתוך
 תהאונא ואסתכ'פאפא ען ראי יתבין מנה אנה
 גיר מעתקד לצחה' הד'א אלשריע, לכאן הד'א
 ענדי את י"י הוא מגדף, ויקהל קתל כפר 18
 לא קתל קצאץ, כאנשי עיר הנדחת אלדין
 יקתלון קתל כפר 19 לא קתל קצאץ ולדילך
 תחרק אמואלהם וליסת לוראת'הם 20 כשאר
 הרוגי בית דין, והכד'א איצ'א קולי פי ג'מע
 מן ישראל תמאלווא עלי אלתעדי עלי אי מצוה
 כאנת ועשו ביד רמה פאנהם יקתלון
 בג'מלתהם, תעלם דילך מן קציה' 21 בני
 ראובן ובני גד אלדין ג'א פיהם ויאמרו כל
 העדה לעלות עליהם לצבא, ת'ם בין להם
 ענד אלהתראה אנהם קד כפרוא פי תמאלוואם
 עלי הד'א אלעבירה וארתדוא ען אלדין כלה,
 והו קולהם להם לשוב היום מאחרי י"י,
 וג'ואבהם הם איצ'א אם במרד וגו', פחצל
 הד'א אלצול איצ'א פי אלקצאצא.

ומכא אשתמל עליה איצ'א ספר שופטים
 אבאדה' זרע עמלק, לאנה כמא יקאצץ אלשכ'ץ
 ינבגי אן תקאצץ אלקבילה אלואחדה או
 אלמלה אלואחדה לתרתדע כל אלקבאיל ולא
 יתעאונוא עלי אלפסאד, לאנהם יקולון לאן
 לא יפעל בנא מא פעל בבני פלאן, חתי אן
 נשא פיהם אלשריר אלמפסד אלדי לא יבאלי
 לרדאה' נפסה ולא ירוי פי 22 שר יפעלה, לא
 יג'ד מסאעדה מן קבילה יסאעדה עלי שרורה
 אלתי יריד וקועהא, פעמלק אלדי באדר
 באלסיף אמר באסתיצאלה באלסיף, ועמון
 ומואב אלדין עאמלוא באללוס וסבבוא אדיה
 באהתיאל עוקבוא באלאבעאד ען אלמצאהרה
 ותרד'ילהם ואג'תנאב מודתהם לא גיר. כל
 הד'א אלאמור תקדיר אלאהי ללקצאץ, אן לא

22 ס, ירוי אלא פי.

21 ס, קציה'.

20 ב, לורת'הם.

19 ב, ספר.

וגדוה, ואפילו אכל לדעתי אדם מישראל בשר
 בחלב או לבש שעטנו או גלח פאת ראש מתוך
 בזון וזלול מחמת השקפה המתפרש ממנה
 שאינו מאמין אמנת התורה הזו, הרי זה
 לדעתי את ה' הוא מגדף, ונהרג כהריגת
 כופר, לא הריגת עונש 65, כאנשי עיר הנדחת
 שנהרגים הריגת כפירה לא הריגת עונש,
 ולפיכך ממונם נשרף 66 ואינו ליורשיהם כשאר
 הרוגי בית דין. וכך אני אומר גם על צבור
 מישראל שהסכימו לעבור על איזו מצוה
 שתהיה ועשו ביד רמה, הרי אלו נהרגים
 כולם, נלמד את זה מפרשת בני ראובן ובני
 גד אשר נאמר בהם ויאמרו כל העדה לעלות
 עליהם לצבא 67, ובארו להם בשעת ההתראה
 שהם כבר כפרו בהסכימם על עברה זו ויצאו
 מכלל כל הדת, והוא אמרם להם לשוב היום
 מאחרי ה' 68, וגם תשובתם הם אם במרד
 וגו' 69. לכן דע גם יסודות אלו בענשין.

ועוד ממה שכלל אותו ספר שופטים
 לאבד 70 זרע עמלק, כי כשם שעונשים את
 הפרט כך ראוי לענוש את השבט האחד או
 האומה האחת, כדי להרתיע כל השבטים ולא
 יעזרו זה את זה על השחיתות, לפי שהם יאמרו
 כדי שלא ייעשה בנו כמו שנעשה בשבט פלוגי,
 עד שאם יצא בהם בן בליעל משהית שאינו
 חושש לרוע עצמו ואינו חושב על רשע שהוא
 עושה, לא ימצא מסייעים משבטו שיעזרוהו
 על רשעותיו 71 שהוא רוצה לעשות, ולפיכך
 עמלק אשר קדם למלחמה נצטוינו להשמירו 72
 נחרב, ועמון ומואב אשר נטפלו לנו בציקנותי
 וגרמו נזק בנכליהם נענשו בהרחקה מלהתחתן
 בהם, והשפלהם, ולהמנע מלדרוש שלומם, לא
 יותר. כל הדברים הללו גזרה אלהית לעונש,

65 ראה פירוש רבנו לסנהדרין פי"א הל' ב. ראה שם מהדורת. חולין פי"א מ"ב מהדורת. ובהלכות
 ממרים פי"ג הל' א-ג. 66 דברים יג יג-יז. 67 ראה יהושע כב יב. 68 שם כב טו.
 69 שם כב כב. 70 אפשר: למחות. 71 "שרורה" ובר"ש "דעותיו" וטעות הוא, ושמה צ"ל
 "דעותיו". 72 יותר נכון "לשרש אחריו". 73 אפשר גם "באופן בלתי נאות" אך העדפתי
 לתרגם כן על דרך הכתוב על דבר אשר לא קדמו אהכם בלחם ובמים. ועוד שרבנו משתמש רבות

שה
 אלא
 לזמה
 ה או
 לוקין
 ידות
 למזיד
 ונהא
 עדות
 סהל
 א לא
 ו ולא
 פסיר
 פהו
 ציה,
 ז או
 ילקה
 חהא,
 יקתל
 א ען
 אגיל
 ורה
 אצב
 קט
 בינא
 ענדי
 ייעה
 זעדי
 חרגם
 לכות
 ד"ה
 ועל
 וראה
 הם.
 נברי.
 ו ל.
 דובר
 לוקה
 ז ב.
 פי"א.

פירוש הנביאים

לרבינו יצחק אברבנאל

על פי דפוס ראשון, ודפוסים ישנים
עם שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, הערות ומפתחות

מאת

יהודה שביב

כרך ז : תרי עשר

הושע

יואל

עמוס

עבדיה

יונה

מיכה

נחום

חבקוק

צפניה

חגי

זכריה

מלאכי

הוצאת ספרים "חורב"

ירושלים תשע"ה

הקיקיון ויאמר היטב תרה-לי עד-מות:
 76 ויאמר יהוה אתה חסת על-הקיקיון אשר
 לא-עמלת בו ולא גדלתו שבן-לילה היה
 ובן-לילה אבד: יא ואני לא אחום על-נינוה

(י) ואף הוכיחו השם על עצם העניין באומרו "אתה חסת על הקיקיון", רוצה לומר אתה חמלת וחסת על זה שלא היה מעשה ירך "שלא עמלת בו ולא גדלתו" וגם שלא היה דבר נחשב למאומה, לפי "שבין לילה היה ובין לילה אבד".

(יא) ואיך אם כן אני "לא אחום על נינוה" שהיא עיר גדולה ומעשה ידי להתפאר 79 ובניין גדול ועצום, לא כקיקיון, כי הנה יש בה הרבה ויותר "משתים עשרה רבוא אדם" שכל ריבוא הוא עשרת אלפים, שהוא ראוי יותר לחום עליהם, ואין לך שתאמר שלא חסת על הקיקיון בעבורה, כי אם בעבור התועלת המגיע לך, כי לך היה מגיע הצל ולי יגיע מן נינוה השם והגדולה, שהוא כמו הצל, וא"ת שהם עובדים ע"ז ושלא שבו ממנה, הנה הם כדמות בעלי חיים בלתי מדברים, כי אחרי שאין להם תורה ולא נצטוו בה וחלק השם צבא השמים לכל העמים ומפני זה אין ראוי שיענשו עליה, ולזה אמר "יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה", שלא אמר זה על התינוקות כדברי המפרשים 80, כי הנה בעיר

הנידחת היו נדונים התינוקות בחטאת אביהם, כי הם איברי האדם וחלקו, אבל אמר זה אל אנשי נינוה כולם שהיו בתוך העיר הרבה משתים עשרה רבוא אדם מבלי תורה ולכן בעניין הע"ז "לא ידעו בין ימינם לשמאלם" והם כבהמה רבה. אמנם ישראל שעמדו על הר סיני ונצטוו על הע"ז ושמעו מפי הגבורה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ג) אין ראוי לפוטרו בעניין הע"ז כמו לאנשי נינוה.

הנה התבאר שהטענה הזאת היתה חזקה להציל את נינוה ושהקל וחומר שעשה הקב"ה ליונה מהקיקיון, הוא ישר ובריא אולם 81, אין עליו פירכא כלל, גם כי היה יונה נהנה מהקיקיון כמו שהבן נהנה מאביו ואוהב אותו להיות מגין עליו ומהנה אותו, והש"י היה אוהב את נינוה, להיותו פעולתו ומעשיו, הנה אם כן היה האל ית' לנינוה כמו האב והיה יונה אל הקיקיון בערך 82 הבן וידוע שרחמי האב על הבן יותר גדולים מרחמי הבן על האב 83 וגם זה מכת הטענה והקל וחומר זאת, והותרה במה שפירשתי בזה השאלה הרביעית. L

וגם הותרה השאלה החמישית, שהנה לא השיב הקב"ה ליונה עם תשובת אנשי נינוה, לפי שלא היתה תשובה שלימה, כיוון שתמיד היו עובדי עבודה זרה ונפסדים באמונותיהם, וכן הותרה השאלה הו' שלא היתה טענת הש"י להציל את נינוה בעבור הילדים והבהמות, כי אם מפני שהעם היושב בה היה עם הדומה לחמור 84, נמשל כבהמות נדמו 85 ולכן לא נתחייבו כליה מפאת אמונותיהם, במה שלא נצטוו עליו. אמנם ישראל לא לבד היה ביניהם עוון הע"ז, כי אם גם גילוי עריות ושפיכות דמים

79 ע"פ ישעיהו ס, כא. 80 רש"י ורד"ק, 81 ע"פ ע"א. 84 ע"פ יבמות סב ע"א. 85 ע"פ תהלים תהלים עג, ד. 82 בייחוס. 83 ראו סנהדרין עב מט, יג.

העיר
עשרה

והטיית מני
ניתנו למח
ועמורה,
ובפרק שנ
לרחבה שי
וכל אחד
לא שק וה
זירא אלה
הרעה' וא
הבהמות ל
עלינו אין
אליעזר ו
והנה מתג
מיכה והם
היה עובר
כך ע"י נג
פשע לחלו
כי בעבור
עמהם ולא
יכבוש עונ
שהנה התו
שהקדוש
ארץ שבע
אליו נעש
בני יצחק
"אשר
ובזה נשי

התורה והנבואה
התורה והנבואה
התורה והנבואה

יחס על
הקיקיון

נינוה העיר
הגדולה

הותרה שאלה
ה

הותרה שאלות
ה

הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁכְּנָהּ הַרְבֵּה מִשְׁתִּים-
 עֲשָׂרָה רְבֹו אָדָם אֲשֶׁר לֹא יֵדַע בֵּין יָמֵינוּ
 לְשִׁמְאֵלוֹ וּבְהִמָּה רַבָּה: פ

מסגרות
לימודיות

והטיית משפט, איפת רשע ומאזני רשע וכל שאר העבירות שזכרו הנביאים ולכן לא ניתנו למחילה, ועם כל זה לא עשה בהם הקדוש ברוך הוא כליה כמהפכת סדום ועמורה, לפי שהקל מעונשם כרחמיו וכרוב חסדיו⁸⁶ זהו פירוש הנבואה הזאת אצלי. ובפרק שני דמסכת תעניות (מא) שנינו: "סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחבה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב ב"ד וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו חזקן שבהם ואמר לפניהם דברי כיבושין: אחינו לא שק ותענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים גורמין, שלא נאמר באנשי נינוה 'וירא אלהים את שקם ואת תעניתם', אלא 'וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה' ואומר 'ויתכסו שקים האדם והבהמה'", ובגמרא: "מאי עבוד, אסרו את הבהמות לחוד ואת הוולדות לחוד אמרו לפניו רבונו של עולם אם אין אתה מרחם עלינו אין אנו מרחמין על אלו", וכמה מעניינים אחרים אמרו שם וכן בפרקי רבי אליעזר בתשובת אנשי נינוה, כדי ללמד לפושעים דרך ה' לעשות תשובתן שלימה.

הוספת פסוקים
להפסדת יונה

והנה מתקני הפטרות סמכו לנבואה הזאת שלושה פסוקים אחרים, שהם מנבואת מיכה והם: "מי אל כמוך" וגומר (ז, יח-כ), ועניינם שהקדוש ברוך הוא לנינוה, לא היה עובר על פשע מוחל וסולח בהחלט, אבל האריך להם אפו עד שנחרבו אחר כך ע"י נבוכדנצר, אבל לישראל בשוכם אליו אינו כן, כי הוא נושא עוון ועובר על פשע לחלוטין, והוא אומר "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו", כי בעבור היותם נחלתו ועמו, "לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא", לעשות עמהם ולא יעשה כן לשאר הגויים החטאים בנפשותם, ולכן נקווה לו ש"ישוב ירחמנו יכבש עונותינו" והוא לזמן הגאולה העתידה, שאז "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", שהנה התחיל מיעקב שהוא האחרון שבאבות ולא זכר יצחק, לפי שעניין הפסוק הוא שהקדוש ברוך הוא יתן אמת ליעקב, כתת לבניו החסד שנתן לאברהם והוא ירושת ארץ שבעת העממים וכאילו אמר "תתן אמת ליעקב" מהחסד שעשית לאברהם, כי אליו נעשה החסד במעמד בין הבתרים וה'אמת' הוא קיומו לכל בני יעקב, לא לכל בני יצחק אשר עשו מכללם, האמנם כדי לכלול יצחק עם שאר האבות, אמר עוד "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם", כי לכל אחד משלושת האבות נשבע עליו.

וכזה נשלם פירוש נבואת יונה עם הפסוקים שהתחברו אליה בסדר הפטרות ותהילה לאל יתברך. ל

22

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעוהשי"ח

ספר

שמה משה

על התורה

הכינו וגם חקרו כבוד הרב הנאון הגדול חריף ובקי הצדיק הקדוש, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, אור ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, מאור הנולה,

מו"ה משה איש האלהים מייטלבוים זצוק"ל

אב"ד דק"ק אוהעל

בעהמ"ח ספר שו"ת השיב משה וספר תפלה למשה על תהלים

חלק חמישי - דברים

הופיע אורו בראשונה בשנת הדר"ת זקנים בני בנים לפ"ק

וכעת נתחדש אורו ביתר שאת וביתר עז בתיקונים גדולים כמבואר בשער השני

ברוקלין נ. י. • שבט תשע"ו לפ"ק

ככל לב ובכל נפש, אם כן השי"ת אוהבו אהבה עזה, ומראה לנגדו פניו שוחקות, כדרך אוהב לאהוב. והנה כתיב (משלי טו, טו) באור פני מלך חיים (ק"ה), אם כן אז נמשך חיות רוחניות ממקור החיות, ובו נעשו מלאכים קדושים, כי נמשך להם חיות ממקור הקדושה (ק"ה), והכן זה כי הוא נכון ואמת צס"ד. (י)

'אוהבם נדבה' אף שאין מגיע להם, כי נפישו זכותיה דרצים, והוא נכון צס"ד.

דיוצא מזה, דצעת תשובת הרצים מעלין הזדונות לזכיות. והנה ידוע (ויק"ד פכ"ט ט) דתשרי הוא מול מאזנים, וגם אז שוקלין צמאזנים הזדונות והזכיות (עי' רמב"ן ויקרא כג, כד), ואז הוא זמן התשובה. וזה הוא ציאור הפסוק, 'אך הבל בני אדם כוז בני איש', דהיינו דככל השנה הולכים רק צהבל ובכזב, 'צמאזנים', ר"ל צתשרי שהוא מול מאזנים, או צשעה ששוקלין צמאזנים, 'לעלות המה מהבל', ר"ל שאז צריכין 'לעלות המה מהבל', ר"ל אשר נעשו מהבל, צריכין לעלות אל הקדושה, 'יחד', ר"ל לזה צריכין להיות 'יחד' צניבור, כי אין היחיד יכול לעשות זאת, והוא נכון צס"ד. L

ויישב על פי זה (ק"ה) הפסוקים להלן (א-יג) 'אל תצטחו צעושק כו', כי התעיף עיניך צו ויעבור והנה איננו (ע"פ משלי כג, ה) (ק"ה). 'ובגזל אל תהבלו' (ק"ה), רק תשובו ממנו. 'חיל כי ינוצ', על פי ורואית סוס ורכב כו' (דברים כ, א) (ק"ה), ו'ינוצ' פירש 'ידבר', מגזרת ניצ שפטים (ישעיה מ, יט), וחירוש ינוצב בתולות (זכריה ט, י) (ק"ה). והיינו 'חיל כי ינוצ', ר"ל כי ידבר המסית - כי חיל גדול יש לו מכס, ואיך תשובו, 'אל תשיחו לב' לדבריו. 'אחת', ר"ל טעם אחת, 'דבר אללקים' - אל תירא מהם וגו' (ק"ה). 'שמים', ר"ל השנית - שהוא שמים עם הראשון (ק"ה), 'זו שמענו',

76 והנה מדריגה זו של תשובה מאהבה לאו כל אדם זוכה לה, והוא קושי המציאות, וסחם תשובה הוא מיראה. והנה לפי שורת הדין - השב מאהבה, מגיע לו צמדה כנגד מדה שיאהבנו הצורא יתברך, ועל ידי זה הזדונות נעשו לו זכיות. מה שאין כן השב מיראה, אין מגיע לו אהבה זו צדין, ולכך אין הזדונות נעשו זכיות. והנה רצים ששבו - הוא כמעט מן הנמנע שישובו כולם מאהבה, דלזה צריך אור שכל רב, ואי אפשר שיהיו כולם צמדריגה זו, ומסתמא תשובת רצים הוא מיראה. והנה נחזי אכן, דצעושה תשובה מיראה, לא נרפא העצירה, רק הוא נרפא מן העצירה, דהזדון נעשה שוגג, ואינו נענש על הזדון, וגם העצירה נעשה גוף מת צלא חיות כנודע, אבל לא נרפא. אבל צעושה תשובה מאהבה, הרי נרפא העצירה, כי הזדון נעשה זכות, והרע נעשה טוב.

77 והיינו אמרו יתברך צתשובת הרצים, 'ארפא משוצחם' דייקא (ק"ה), כי נעשו זכיות (ק"ה), ואף שצבים רק מיראה, ואינם מגיעים אהבת הצורא מן הדין - לעשות הזדונות זכיות כנ"ל, מכל מקום

— דרש מושה —

עיניך בו ויעבור והנה איננו. (ק"ה) פירוש, אל תצטחו בהבל להרבות הון בגזל (מצודות). (ק"ה) ועי' באלשיך שם שכ"ו: וזהו אומרנו 'כי תצא למלחמה על אויביך' וכו', היצר הרע וסיעתו, 'וראית סוס ורכב', מרכבות כוחות הטומאה אשר פעלת באשמותיך וכו', 'לא תירא מהם', כי כבואך לטהר 'ה' אלהיך עמך. ועל דרך זה פירשו רבינו בעצמו בישמה משה מועדים (יזחכ"פ אות ט'), ע"ש באורך. (ק"ה) ופירש רש"י שם, ותירוש אשר ינובב בתולות בניב שיר ושמהה. (ק"ה) ר"ל מה שדובר אלהים בפרשת שופטים 'לא תירא מהם', כפירוש האלשיך הנ"ל. (ק"ה) ר"ל דלפי פירושו

כן בשם המדרש. (ק"ה) פירוש, שאם המלך מאיר לו פנים, נמשך לו חיות ממנו יתברך. (ק"ה) ר"ל כי מכיון שהקב"ה אוהב אותו, הרי מראה לו פנים שוחקות, ובשמראה לו פנים שוחקות נמשך ממנו יתברך חיות דקדושה, כדכתיב באור פני מלך חיים, ונמשך החיות דקדושה על אלו המלאכים שנבראו מהעבירות שעשה, וממילא נעשין מלאכים קדושים. (ק"ה) ר"ל שארפא את העבירות שעשה. (ק"ה) ר"ל מלאכים קדושים כנ"ל. (ק"ה) ר"ל על פי הנ"ל דפסוקים הקודמים מיידי מענין תשובה, אפשר לבאר גם המשך הפסוקים בענין תשובה. (ק"ה) ר"ל שאין לבטוח בהעושק, כי העושק לא יתקיים בידו, והתעיף

צינונים: (י) עי' לעיל בפ' צבים (דף ע"ד) עה"פ אתם צבים כר"ה עוד יתבאר ד"ה וכבר כתבתי, ועי' ביש"מ נ"ך הושע ו' ג', ועי' יש"מ ש"ם יבא צ"ו ע"ב ד"ה או י"ל - משי"ב כזה. ועי' בחפלה למשה תהלים ק"מ קל"ב.

בעזה ש"ת

וזאת הפרכה אשר ברך משה איש האלהים

ספר
ברך משה
על המועדים
ימים נוראים

אלה הדברים, מעולמות ספירים, כאור החמה מזרחים,
דרושים ומאמרים, מפנינים יקרים, תוכחת מוסרים, רשפי אש בוערים,
על מועדי השנה מסודרים, אשר שמוענו בסוד ישירים

מאת כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש עטרת תפארת ישראל
מרחן מושה טייטלבוים זצוקלה"ה
אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

יוצא לאור
על ידי בני המחבר זצ"ל
ימי הרחמים והסליחות
תשס"ו לפ"ק

ח

→ **ד במדרש רבה** (ב"ר פכ"ג סי"ג) וילא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך, אמר לו עשיתי חטובה ונחפשתני, אמר כל כך היא כוחה של חטובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת. וכבר פירשנוהו למעלה, ועוד לאלוה מילין.

ז במס' שבת (דף קיח:) אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו ג) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו. והקשה הטורי זהב (א"ח"ה ריש סימן רמ"ג) איכא למידק, אי לא עשה חטובה שבת מאי מהני, ואי עשה חטובה שבת למה לי.

ג איתא במס' יומא (דף פו:) חטובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, וחטובה מיראה זדונות נעשות לו כשגנות, וכחב על זה א"ז זללה"ה בישמח משה (פי' האזינו) דרבים העושים חטובה, אל כביר לא ימאס, ואפילו עושין חטובה מיראה גם כן נעשות להם כזכויות. ויש להחזיק בעעמן של דברים מדוע יש צכה חטובה הרבים לעשות זדונות לזכויות אף בחטובה מיראה כמו בחטובה מאהבה.

→ **וגראה** בשנקדים דברי א"ז זללה"ה צייטע לב (פי' ראה) צמחה ההפרש שבין העובד מיראה להעובד מאהבה, כי העובד מאהבה יקום על מעמדו בעבודת ה' ולא יפול ממנו, ושפת אמת חסון לעד, אבל העובד מיראה אינו צמטמד אחד, כי אם פעם ילא כברק חלו ופעם יפול הנופל ממנו, ועוד שהעובד מכח שכר ועונש אינו מורישה

כבודו אין כבודו מחול, על אחת כמה וכמה מלך מלכי המלכים הקב"ה, אמנם מלינו צמס' קידושין (דף לב) קודשא בריך הוא כולי עלמא דיליה הוא ומלי מחיל ליקריה, עיי"ש. והענין דמלך צטר ודס אין המלכות שלו ואין מלכותו מלכות עולם, ומאן דפגיס בצכוד המלוכה, פוגס בצכוד כל המלכים שהיו ושיהיו, ולכך אין צידו למחול, אבל השי"ת מלכותו מלכות עולם, והמלכות שלו הוא, לכך יכול למחול. והיינו דנסמך אצינו מלכינו חטאנו לפניך, וכוונתו צהוידוי לבקש מחילה, והנה אם קראנו לו יתברך מלכנו אין ימחול, והלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, לכך נסמך לו אצינו מלכינו אין לנו מלך אלא אחת, וכיון דלצדו ימלוך נורא, ומלכותו מלכות עולם, לכך יוכל למחול, עכ"ד.

והגה מלינו צמדרש (ב"ר פי"א ס"ה) שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, אם הקב"ה שומר שבת, האך מוריד גשמים בשבת ומוציא מרשות לרשות, אמר לו כל העולם כולו שלו ואין רשות אחרת עמו, ואין כאן הולאה מרשות לרשות, עיי"ש.

ורפי זה יתבאר דברי המדרש, וילא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך, אמר לו עשיתי חטובה ונחפשתני, ולכאורה קשה האך מהני חטובה והלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולריך לומר דשאני קודשא בריך הוא דכולי עלמא דיליה, והוא אחד ואין שני, והמלכות שלו הוא, ומשום הכי מלי מחיל ליה ליקריה, וכיון שכן שוב לא קשה האך מוריד גשמים בשבת ומוציא מרשות לרשות, דכולי עלמא דיליה ואין רשות אחרת עמו, ולכן מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת.

לבינו אחריו, כי עבודה שהיא הכרחית ואיננה ראויה לא יורק מכלי אל כלי, מה שאין כן הטובד מאהבה ה', האב זוכה לבינו ולדורותיו אחריו ברית עולם. וזוה מפרש מאמר הכתוב, לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היו"ס דייקא, אבל למחר איננו במקומו כי אינו מחקיים, איש כל הישר בעיניו דייקא, להנחת עלמנו בשכר ועונש, והמופת לזה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה, לנוח מאויב הפנימי הי"ר הרע, ואל הנחלה, להנחיל לבניכם אחרים, עכ"ל ק.

וע"י פי דברי קדשו יחנן לומר בטעם הדבר דחשבה מיראה זדונות נעשות כשגגות ובחשבה מאהבה זדונות נעשות כזכויות, כי עיקר החשבה שהיא חשבה ומקובלת ומרולה לפני רבון כל העולמים הוא דווקא חשבת קבע ולא חשבת ארעי, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בלשנו הזהב (הלכות תשובה פ"ב ה"ב) ומה היא החשבה, שיעזוב החטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויעיד עליו יודע העלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. ואשר על כן חשבה מיראה שהיא עבודה ארעי, ולפעמים יפול הנופל ממנו, אין בכוחה לפעול מחילת עוונות גמורה, ולכן זדונות נעשות כשגגות, אבל חשבה מאהבה שהיא עבודה קבע ועומדת לעד, היא עבודה אמיתית וחשבה הרלויה לפני הש"ת, ולכן יש בכוחה לכפר החטאים ולמחותם לגמרי ולעשות מזדונות זכויות.

אמנם מלינו בגמרא (פסחים קה.) אהא דקיי"ל אכילת עראי פטורה מן המעשר, דזכו דווקא בחול, אבל שבת קובעת למעשר, ובשבת אפילו אכילת ארעי חשבה קבצ. וכן מלינו בדרכי משה (או"ח סימן תרל"ט סק"ד) לענין סוכה, דאף על פי שאכילת ארעי פטורה מן הסוכה, מכל מקום בשבת ויום טוב אף אכילת ארעי חשבה קבע וחייבת בסוכה. ולפי זה יש לחדש ולומר

דהא דאמרינן דחשבה מיראה הוא עבודה ארעי וזדונות נעשות כשגגות, היינו דווקא בחול, אבל בשבת קודש אפילו חשבה מיראה חשבה קבצ, כי קדושת השבת משפיע עליו שתהא עבודתו וחשבתו קיימת ועומדת לעד מבלי שיפול ממעמדו במשך הימים, ובהיות כן יחנן לומר שהעושה חשבה מיראה בלירוף שמירת שבת כהלכתו זדונות נעשות לו כזכויות כמו בחשבה מאהבה.

ובזה מבואר מאמר הגמרא, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, וקשה אי לא עשה חשבה שבת מאי מהני, ואי עשה חשבה שבת למה לי, אף לדרכינו וודאי מיירי כשעשה חשבה, אלא שעשה חשבה מיראה, ומשמיענו בזה דכיון שעשה חשבה בלירוף שמירת שבת כהלכתו, מוחלין לו על עוונותיו לגמרי, מבלי שישאר מהם אפילו שגגות, כי גדולה קדושת השבת שבכוחה נחשב אף חשבה מיראה כעבודה של קבע, וזדונות נעשות לו כזכויות.

וזהו גם כן כוונת המדרש, וילא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך, אמר לו עשיתי חשבה ונחפשיתי, היינו שעשה חשבה מיראה, ולא נמחלו לו עוונותיו לגמרי, אלא נחפשי שיהיו נעשות מזדונות שגגות, מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת, כדי ללמדו ולהדריכו שיש בכוחו לעשות גם בחשבה מיראה מזדונות זכויות, והוא בלירוף קדושת השבת שכוחה גדול להחשיב גם עבודה ארעי לעבודה קבע.

והנה כתב הב"ח (או"ח סימן תרל"ט) אהא דאמרינן דכל שתייה היא עראי, ומותר לשחות חוץ לסוכה, דזכו בחדש יחידי היושב בסוכתו לשחות, דכברא הוא דלא חשיב קבצ,

אבל בני הוה קבצ כי אף מט נעשה ברצ כקבצ, ולפ שחידש ציס הוא חשב דכיון שעוש מיראה כג על העבדו אפילו חשו לעבודה ה

שובה

אל ה' אנו ושלמה פר בציאור דב

מנה

בישמח מנ קן על שנ חשבה, מ

ונראה

חוקעין צו הוא תקעו לכם עקיד עליכם כאי על הלשון עד השתא

וירתבאר בהקדס דברי מרן החתם סופר ז"ל (פ' וירא עמוד עג) בפסוק הנה ילדה מלכה גם היא בניס לגחור אחיק, דע כי הרן היה לדיק גדול, אלא שלא היה כאברהם, ומסר נפשו על מנת שיטעה לו נס ולא נעשה לו נס, אבל על כל פנים נשרף על קדושת השי"ת, כמו שכתב רש"י בפסוק (בראשית יא כח) וימת הרן. והנה כל זרע ישראל הנקבות ילאו מהרן והזכרים מאברהם, כי הרן הוא אבי יסכה שרה אשת אברהם, וגם אבי מלכה אם בתואל אבי רבקה אשת יצחק, וכן רחל ולאה נשי יעקב היו צנות לבן בן בתואל, נמצא שכל זרע ישראל ילאו מהרן, וכן לוט בן הרן הוליד עמון ומואב שהולידו רות ונעמה שתי פרידות עובות שמהם ילא משיח בן דוד שיבוא במהרה בימינו. ולכן בלכה יסכה לוט הרן ראשי תיבות ב"ו"ל"ה, ואם תלרף עמהם אברהם, יהיה ראשי תיבות א"ל"ה"י, עכ"ל"ק.

והג"ה סיוס דברי החתם סופר לריכין תלמוד, מה ענין ראשי תיבות מילה וראשי תיבות אלהים לתוכן דבריו בענינו של הרן, ובהגות שער יוסף כתב דאולי כוון החתם סופר למאי דאיתא במס' גיעין (דף מ: ז) כי עליך הורגנו כל היום, זו מילה שניתנה בשמיני, ופרש"י דזימנין דמיית, וזו היתה מדריגתו של הרן שנסר נפשו על מנת שיטעה לו נס כמו במלות מילה שרובן ניולין מן הסכנה. אך אחתי לריך ביאור מה שכתב החתם סופר שאם תלרף עמהם אברהם יהיה ראשי תיבות אלהי"ם.

והג"ה ציונת הדברים, כי הנה אברהם אבינו עליו השלום נשעה שהושלך לכבשן האש היתה כל מאוויו וכוונתו לשם שמים, למטן דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, ומסר נפשו לה' בצוונה שלימה מצלי שחטלה על דעתו

אבל בני הצורה שקבעו יחד לשחות ודאי הוה קבע גמור, עיי"ש. ולפי זה נמלינו למדין כי אף נעשה כזה הנחשב כדבר ארעי, אם נעשה ברבים על ידי בני הצורה נחשבת כקבע, ולפי זה מלאנו טעם הגון על מה שהידש ביטחון משה שחשבת הרבים אף אם הוא חשובה מיראה זדונות נעשות כזכויות, דכיון שעושין חשובה ברבים נחשב אף חשובה מיראה כעבודת קבע, דכה הרבים משפיע על העבודה שחאה קיימת ועומדת לעד, ולכן אפילו חשובה מיראה זדונות נעשות כזכויות, דעבודת הרבים מחשיבו לעבודת קבע כמו תשובה מאהבה.

ל

מ

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי בשלח בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח עוב ונשלמה פרים שפתינו. וכבר דקדקו המפרשים בביאור דברי הנביא וקישור הענינים במקראי קודש אלו.

ב' מנהג ישראל לקרוא שבת זו שבת תשובה, וכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' נציים) דאף שבפשות נקרא כן על שם ההפטורה שנתפטרין בענינו של תשובה, מכל מקום אחתי טעם יש בזה, כי שם שמות בחרך.

והג"ה בהקדס לבאר מאמר הגמרא (ראש השנה עז) אמר רבי אבהו, למה חוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ויש לדקדק על הלשון עקידת יצחק ב"ן אברהם"ס, וכי עד השתא לא ידעינן דיצחק הוא בנו של אברהם.

דח
קא
זה
ליו
עד
זח
זף
זח

זר
יה
לא
זה
אי
זה
זה
על
לו
ה
ז

ני
לו
ה
ח
ז
ז
ז
ז
ז
ז
ז
ז
ז
ז